

Проф. др Сретен Сокић

СРБИЈА У ПРОЦЕСИМА КАПИТАЛА

Први део

СВЕТСКИ ИЗАЗОВИ И ЕКОНОМСКИ ПРИНЦИПИ

Београд, 2007.

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	1
Први одељак	
ОСНОВЕ САЗНАЊА О КАПИТАЛУ У СРБИЈИ	5
<i>Прва глава</i>	
Садржајне основе научног сазнања положаја Србије у процесима капитала	9
<i>Друга глава</i>	
Двосмисленост предмета истраживања у Србији - мотиви и резултати	15
1. Ка економији наше стварности у савременим процесима	17
<i>Трећа глава</i>	
Теоријско - категоријални оквири	21
1. Економија, основа економског поретка и реформе	25
2. Економија, основна подручја - материјална активност и економски поредак људи	27

3. Економски поредак	29
4. Економски поредак - еволуција садржаја у Србији	31
5. Економски поредак, законитост промена и економија капитала	36
6. Економски закони и суштина економије капитала	38
7. Економија и процеси капитала - разне дефиниције науке економије	41
8. Шта је то економија транзиције?	
44 <i>Четврта глава</i>	
Економски и друштвени процеси у Србији и раскорак између нормативног и стварног	47
1. Косово и Метохија - нормативно и стварно	59
<i>Пета глава</i>	
Економске реформе - критички осврт	61
Други одељак	
ПРОЦЕСИ КАПИТАЛА НА ПОЧЕТКУ НАШЕГ ВЕКА	
Метод и огледи о сазнањима	67
<i>Шеста глава</i>	
Огледи о економским процесима на основама капитала - Институције и владавина -	73
1. Капитал и историјски облици неуспеха у Србији	74
2. Испреплетаност економије и политике	75
3. Власт увећава своју економску моћ и политичке силе утицаја	76
4. Прикривани облици економије и потенције капитала	78
5. Теоријски донети праве сметње политичкој власти	
78 <i>Седма глава</i>	
Научни метод сазнања о капиталу и његовим интенцијама	83
1. Методолошки оквири економске науке и науке о економском систему	84
1.1. Могући и реални циљеви научно-истраживачког подухвата	
86	
1.2. Разноврсност научног приступа и примена адекватних процеса сазнања и економски облици	88
2. Теоријске апстракције и економска реалнос! ^{^^}	90
2.1. Истраживање егзистентних економских облика	91
2.2. Примена одговарајућих метода анализе економских појава, процеса и односа, уз "критичко емпиријско разматрање стварности"	92
2.3. Научно објашњење краха практичних економских процеса капитала, узрока и последица	93
2.4. Објашњење "постсоцијалистичких" особности економског поретка и економских појава	93
3. Глобалне економске категорије	94
3.1. Марксова синтеза сазнања о глобалним економским категоријама	95
3.2. Савремени практични облици, форме и методи приказа	96
3.3. Практични облици и нужни упити по том питању	99
<i>Осма глава</i>	
Капитал и савремени економски токови	103

1. Најважније објективне "околности" капитала -савременост али и историјска основа	
105	
2. Капитал у савременим вредносним односима и демократским процесима	
106	
3. Савремени економски процеси на основама капитала	110
3.1. Србија у савременим токовима капитала	114
<i>Девета глава</i>	
Неолиберализам и неомонетаризам	
економска мисао и пракса	121
1. Основе промена савремене цивилизације	122
1.1. Шта научно истраживати и објашњавати	123
1.2. Алтернативе савремене науке економије и неолиберализам	128
1.3. Теоријске дивергенције новца и неолиберализам	140
2. Неолиберализам као основа савремених економских уређења и токова	145
2.1. Неуспео покушај конституисања нове неолибералне економије у Србији	149
2.2. Неолиберална концепција Народне банке Србије	150
2.3. Други неолиберални процеси и тенденције - део назнака неадекватних промена у Србији	154
3. Наука монетарног система у целини економског поимања у Србији	168
<i>Трећи одељак</i>	
ТЕНДЕНЦИЈЕ САВРЕМЕНЕ ЕПОХЕ И ПРОЦЕСИ КАПИТАЛА	173
<i>Десета глава</i>	
Универзалне промене савремене цивилизације	177
1. Савремене промене - темељи укупног цивилизацијског развоја	180
2. Епохалне промене - основа трансформације и развоја	183
2.1. Развој знања и науке	185
2.2. Наука и знање у функцији развоја	186
2.3. Производна примена резултата науке и научно-истраживачког рада	191
2.4. Широки учинак аутоматизације	196
2.5. Компјутери и карактер аутоматизације и крупне машинерије	197
3. Унапређење процеса рада	204
4. Савремене промене својинске структуре	
208 <i>Једанаеста глава</i>	
Мултинационалне компаније - светски токови капитала	213
1. Мултинационалне компаније - економска, трговинска и финансијска моћ (црте прелазне економије и глобализма)	215
1.1. Покушаји дефиниције	215
1.2. Настанак и развој	217
1.3. Тенденција економске и профитоносне силе ка савремености	218
2. Савремени облици интернационалних кретања капитала	221
2.1. Мултинационалне компаније као облик интернационалног кретања капитала	222
2.2. Финансијска интернационализација	234

Дванаеста глава

Процеси глобализације светске економије и реално место Србије	239
1. Да ли се отелотворују процеси глобализације као безграничног просперитета капитала	240
2. Објективни глобални ток - економски процеси и политички господари	243
3. Утицај глобализације светске економије, ширење делатности Европске уније и Светске трговинске организације на процесе развоја "постсоцијалистичких" и других неразвијених земаља	247
4. Глобализација на путу погрешног схватања и примене	256
5. Геостратешке странпутице	258
6. Европска Унија - искуства учлањења нових "постсоцијалистичких" земаља транзиције	260
6.1. Настанак - кратко подсећање	260
6.2. Нове чланице и нова слика Европске Уније	261
7. Србија - ка даљим реформским преображајима и савременом светском тржишту, тенденцијама савремене епохе и процесима капитала	264

Четврти одељак

НОВО ВРЕМЕ И КАПИТАЛ ПРОГРЕСИВНИХ ИНТЕНЦИЈА	269
--	-----

Тринаеста глава

Економија у облицима савремене организације производње роба и тржишних институција	273
1. Цене, акумулација и развој	275
1.1. Регуларност цене - реална основа савремене економије и акумулације	278
1.2. Економисти и еволуција садржаја цене	279
1.3. Цена - сложени економски однос и објективни показатељ суштинских генератора инфлације	281
2. О инфлацији као синтетичком неуспеху одлагања промена, системском и реформском феномену у Србији	285
3. Економски садржај цене - објективни показатељ и мера успешности реформи	290
4. Криза инфлаторног привређивања и мере економске политике	293
5. Крах политике инфлаторног привређивања - неминовност системске, институционалне, структурне и развојне трансформације	296
6. Светска глобализација економије и савременост инфлације	297

Четрнаеста глава

Интензивна друштвена акумулација будућност модерних појавних облика капитала и непосредна антиинфлациона тенденција	299
1. Акумулација и савремено тржиште капитала	301
2. Интензивна акумулација - афирмација инвестиционих принципа капитала	302
3. Тржиште капитала у функцији корисности и развоја	304
4. Национална развојна шанса Србије	306
4.1. Наш пут у комбинацији са савременим токовима или припајање	307

Пешнаесгма глава

Држава у функцији капитала	
-----------------------------------	--

и извесности тржишта	311
1. Истина и дилеме у изградњи државних економских функција	312
2. Јавне финансије - проширење економских функција државе	315
2.1. Нужност промена економске слике света и улога јавне потрошње	317
3. Буџет као мера амбиција власти и ширења економске улоге државе	319
4. Савремено грађење државе у функцији капитала прогресивних интенција	323
Пети одељак	
ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА	
- Место у економији савремености и пракси Србије -	329
<i>Шеснаеста глава</i>	
Економска политика као доктрина и савремена акција друштвених субјеката	333
1. Појмовно одређење економске политике. Елементи дефиниције и економска функција	335
1.1. Појмовно одређење	336
1.2. Мерење резултата и ефеката примене економске политике	345
2. Међусобни утицај суштине економије и економске политике. Квалитативне условљености	352
2.1. Политика и економска политика	353
2.2. Економска политика и економски систем	358
2.3. Економска политика и економски поредак	359
2.4. Економска политика и развојна политика	361
2.5. Економска политика и привредни развој	362
2.6. Савремене тенденције у развоју микроекономије, макроекономије и математичко-емпиријске економије и њихов утицај на модерност економске политике	364
<i>Седамнаеста глава</i>	
Огледи о проблемима насталим одсуством економске политике прогреса и развоја у Србији	367
1. Наша економска политика - од амбиција свемоћног цина до димензија лилипутанаца	369
1.1. Дугогодишње политичко оцењивање резултата економске политике	372
1.2. Економска политика као средство борбе за политичку доминацију	379
2. Државна "економска политика" у савремености Србије	386
3. Последица буџетских опредељења по економску политику	389
4. Покушаји економске свевласти буџетске економске политике	392
5. Заснивање наше спољноекономске политике на непознавању економских и политичких светских процеса	395
5.1. Наша спољнотрговинска политика - велика шанса за свевласт погрешне економске политике	400
6. Економска политика и "транзициона депресија"	404
7. Економска политика - Међународни монетарни фонд и улога других међународних економских институција	407
7.1. Кључна је 2000. година	408
7.2. Актуелни проблеми су наставак већ нагомиланих	411
8. Незаобилазни пут ка даљим социјалним тензијама	412
9. Србија и уставно конституисање нове економске политике	414
<i>Осамнаеста глава</i>	

Расправа о сивој економији као неуспеху економске политике	419
1. Карактер савремене сиве економије	420
2. Сива економија - појавни облик савремене економске слике света	421
2.1. Сива економија - савремени пратилац свих облика капитала	423
3. Распрострањеност сиве економије у савремености	428"
3.1. Међународне размере	430
3.2. Развијене земље	432
3.3. Транзиција "постсоцијализма" и бујање сиве економије	434
4. Наша земља у сивој економији	449
4.1. Наша приватизација у импулсима сиве економије	455
4.2. Мере за сузбијање сиве економије	458
Шести одељак	
ЕКОНОМИЈА КАПИТАЛА И ДЕМОКРАТСКА ИНСТИТУЦИОНАЛИЗАЦИЈА	467
<i>Деветнаеста глава</i>	
Економија, демократија, локална демократија	471
1. Савремени процеси капитала и демократизације	471
2. Србија и савремени токови демократије у функцији економског и друштвеног прогреса	475
2.1. Пролагомена стварности - изопачења и контрадикције	476
3. Без економске нема ни политичке демократије	479
4. Нема локалне самоуправе без економске и финансијске самосталности	483
5. Србија - (не)јединство локалне демократије и макродемократије	486
<i>Двадесета глава</i>	
Предузетничко-менаџерска економија услов и будућност економије капитала	489
1. Специфичност менаџмента као науке, теорије, знања, умећа и праксе	491
1.1. Шта је менаџмент	494
1.2. Менаџмент у стратешком планирању	496
1.3. Менаџмент и стратешко планирање развоја	498
2. Менаџмент у економским реформама	499
2.1. Бирократска филозофија и опортунизам менаџера према транзиционим променама	501
3. Менаџери промена и промене менаџера	503
<i>Двадесетпрва глава</i>	
Економија, капитал, људски капитал	505
1. Људски капитал - савременост научне мисли и пракса	506
1.1. Теоријска заснованост реформе тржишта рада у функцији људског капитала	509
1.2. Савремена економска мисао - рад и тржиште рада	516
1.3. Тржиште рада, економски раст и развој	519
1.4. Интернационални токови капитала и тржиште рада	521
2. Економски процеси, економска логика капитала и реформа тржишта рада	523
3. Криза незапослености у Србији и начини превазилажења	526
3.1. Статистички а не стварни успеси од 2000. године	528
3.2. Економска политика, сиромаштво и незапосленост	530

4. Незапосленост и нужност реформе тржишта рада у Србији	534
4.1. Актуелне тенденције на тржишту рада у Србији - правци реформи	536
4.2. Тенденције незапослености и нужност пројектовања тржишта рада	537
4.3. Анархија незапослености у Србији	540
4.4. Међународно усмеравање	548
4.5. Како изаћи из кризе незапослености	549
Седми одељак	
СРБИЈА У САВРЕМЕНОСТИ И НЕМИНОВНИМ ИНОСТРАНИМ ТОКОВИМА КАПИТАЛА	555
<i>Двадесетдруга глава</i>	
Србија и капитал у форми страних директних инвестиција	561
1. Улога страних директних инвестиција у карактеру економских и политичких реформи	563
2. Инвестициони фондови у капиталу приватизације у Србији	573
2.1. Кратак историјат и актуелне информације	574
2.2. Инвестициони фондови у земљама "постсоцијалистичке транзиције"	576
2.3. Наша - српска посла	578
3. Квантитативни показатељи међународне размене	595
4. Спољнотрговински дефицит - синтетички показатељ одсуства економских реформи на основама капитала	600
5. Неробни промет	605
6. Условљеност економије капитала дуговима страним земљама, међународним финансијским институцијама и по свим другим основама	606
<i>Двадесетчетврта глава</i>	
Економија капитала и сарадња земаља Балкана	615
1. Значајне и неоспорне трговинске могућности	617
2. Условљеност специфичностима светских трговинских и економских токова	618
3. Значај стратегије спољно-економске политике, принципа и праксе	619
4. Србија, балканске оригиналности и трговинска сарадња	623
5. Могућности и нужности	626
6. ЦЕФТА 2006. - нове могућности или ...	

ПРЕДГОВОР

Економија Србије, уосталом као и других држава, развија се у вртлогу мно-гих околности и друштвених процеса, њених али и светских реалности и токова.

Истражити и изучити савремени „ход у будућност“ Србије, у складу са реалним могућностима укључивања у целину капитала и модерности демокра-тије, јесте заиста сложен и научно изазован задатак. Он има карактеристике релевантне научне условљености: истражити - адекватним научним методама - опредељујуће чињенице, нужне развојне процесе, тенденције и обиље невидљивог готово имагинарног. Понудити валидну оцену економске „истине“, материјалних могућности и реалних путева изграђивања наше економско-социјалне стварности ка модерном друштву и преовлађујућим односима у њему. У овом сазнајном процесу опредељујући су и поступци са којима се до њих долази и њихова научна верификација. У нашим истраживачким активностима показало се да искуства и економске чињенице прошлости Србије нису „прошле“ научну критику и упоредну анализу. Важан мотив овога рада је и релевантан одговор на научни изазов: на којим принципима „изградити“ један модеран приступ истраживању економских процеса капитала у Србији, у свом историјском току, савремености и будућности?

У овом веома сложеном задатку ослонили смо се на два пресудна изво-ра: а) наше вишедценијске резултате научно-истраживачких активно-сти, обиље других чињеница и научних истина, и б) сазнајне садржаје стварности и будућности Србије у светским токовима капитала и еконо-мије. Отуда је и дугогодишњи радни назив ових активности био „Капи-тал и економски процеси“.

Пред читаоцем је дело које садржи синтезу резултата научне обраде онога што је круцијално - суштинско када је у питању Србија у процесима капитала. Ту је и образложење система хипотеза и суштине истраживачког посла који обележава нашу цивилизацијску, демократску, економску епоху. Пошто се ради о еволуцији савременог света проучавали смо најважније целине, међу-собне повезаности, условљености и бројне противуречности. Трудиле се да будемо „концизни, убедљиви и луцидни“.

Уважили смо прогресивне интенције наше епохе које се у разноврсним формама и облицима, „неизбежностима“ и „намерностима“ распростиру, како би ми Срби рекли, као ниска бисера. У различито доба на свим континентима, на свим меридијанима.

Србија, југоисточна Европа, „постсоцијализам“, Европа, међународни економски процеси и токови капитала су у овој књизи аналитички приказани да помогну читаоцу, истраживачу, свима који назире неке глобалне тајне, да разумеју време и токове иза нас и спознају чињенице које не може „обићи“ нико у будућности. Покушали смо да „најоштријим“ изразима избегнемо сваки идеализам захукталих виртуелности (како наше тако и светске) данашњице.

Србија у процесима капитала, у прошлом и на почетку овога века, била је остала велика непознаница. Економска историја Србије, а посебно са аспекта њеног капитала, никако није била благородна. Управо обрнуто. И до данас је остала крцата одсуством релевантних оцена. Поједине фазе анализирани еко-номске стварности посебно. Обиље је научних и аналитичких радова који су бриљантно и „дубински научно“ приказивали поједине периоде. Изостала је суштинска веза кључних сегмената, својих потенцијала, свих светских тадашњих токова капитала. Оцена (не)успеха у појединим фазама развоја прошлог и у годинама овога века.

Књига коју нудим читаоцу не говори о прошлости. Она је чак и против ми-стификације што конзервативац и реакционар „из историје“ призива. Отуда ће се у садржају распознати сила неминовности, снага будућности ... па и оно-га што је развојно, економско, законито ... што су запажене чињенице прогре-са. Доказали смо, надам се, да оно што је формално ново или конституише свет реалности није, по себи, и смисао будућег света.

У свету крцатом нагомиланим противречностима и реалним проблемима стварна економска ситуација Србије је полазни момент, услов за процене, за рашчлањавање могућности, та малена спона са реалностима најсавременијих економских процеса. Нема унапред одређених представа или могућности које су зависне од квалитативне варијације наших потенција.

Разматрајући преовлађујуће економске процесе уочили смо да су саопштене чињенице и квантитативни показатељи о Србији (као и владајућем политичком полигону за мерење свега), у обиљу научних радова, занемарили зависиности свих врста (историјску, актуелно садржајну, међународну и др) са токовима савремености капитала. Нису овде само у питању грешке засноване на научним правилима, истраживања и анализе, већ и оне које су сфера актуелне политике према (и у) Србији.

У овим томовима је заиста најлакше било доказати владајуће силе српског понирања не само са аспекта нашег капитала, не само уважавајући сложене токове капитала у прошлости у Србији, не само у „датом окриљу“ економске политике која актуелну стварност подређује општим принципима светског владања. Већ и са реалностима „услова живота и капитала“ који, независно од упорне снаге супротстављања, целокупном акцијом владајућих снага, као и у другим примерима грамзиве тежње за личним прибављањем, воде докидању ресурса земље. Непојмљивим у светској цивилизацији.

Тешко је разочарати све оне који владајуће стање наше стварности прика-зују као једини спас или га користе у „своју одбрану“ као галаксијске животне назоре. Критичка оцена те и такве реалности и интерпретираних могућности су ипак присутне у овој књизи. Не доминирају са садржајем али су биле незаобилазне. Као призив разуму и самоосвешћење.

Обећана земља постаје дискрециона својина, без мерења учинака, оних који су располагали и господаре сада њеном судбином. Са овога аспекта будућност Србије је крајње неизвесна. Субјективни утисци подстичу могућности „неизмерено прогресивних размера“ а у исто време нас упућују на ревносне и економске (не само са аспекта капитала) могућности краха Србије.

Објашњење ових процеса било би непотпуно без општих карактеристика вековног стања, садашњости и (можда) будућности. Ово су најбитније мањкавости сазнања о стварности у токовима капитала и његових интенција. Ове тенденције су биле крцате (а и сада су) и некономским процесима као термитима који „сами праве своју историју“.

Од значаја је, са тог становишта, било да се у **првом тому** размотри карактер савремених промена са аспекта модерности капитала а које подразумевају низ теоријских осврта везаних за актуелне економске процесе у Србији.

Други и трећи том су конципирани као емпиријска основа и нормативни и идеолошки процеси наших заблуда. Као „скупо плаћено искуство“ и у прошлости али и наше неспособности да сагледамо токове будућности капитала и Србије у њима.

Овај својеврсни писани триптихон представља економско развојну слику Србије.

Из садржаја књиге се види сва драматичност економије капитала Србије. Али и како да управо капитал постане сила напретка ка савремености. Наши грађани су то разумели. Наука није. Зашто?

Суштину ових и других бројних одговора је могуће сагледати из ове књиге. Али пре свега ова књига нуди научну оцену стварности и нових шанси Србије у процесима капитала, прогреса, развоја, будућности.

Економски процеси капитала су историјска тековина Србије и њена веков-на и будућа шанса.

Томе је посвећена ова књига.

Проф. др СРЕТЕН СОКИЋ

Београд,

14. новембра 2007. године